

**НОВЕ СЛОВО ПРО ТРАДИЦІЙНУ КУЛЬТУРУ
УКРАЇНЦІВ ПОДУНАВ'Я
(РЕЦЕНЗІЯ НА КНИГУ В'ЯЧЕСЛАВА КУШНІРА
«ГОСПОДАРСЬКО-ПОБУТОВА АДАПТАЦІЯ УКРАЇНЦІВ
ПІВДЕННО-ЗАХІДНОГО СТЕПУ І НИЖНЬОГО ПОДУНАВ'Я
(ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ – СЕРЕДИНА ХХ СТ.)».** –
ОДЕСА: КП ОМД, 2012. – 192 С.)

Світ побачило цілком нове і дуже важливе етнологічне дослідження про господарську культуру українців – поселенців на території Подунав'я. Актуальність і новизна праці не викликає жодних сумнівів. Уперше на величезному польовому матеріалі, архівних джерелах досліджено формування мережі українських поселень, адаптацію до нових умов та особливості розвитку степового хліборобства, вівчарства, ткацтва, тобто тих галузей господарювання, які переважали у регіоні. Власне, з цим і пов'язаний вибір тих компонентів культури, що складають «матеріальне забезпечення» життєдіяльності етносу. Методологічний підхід автора базується на тому, що час адаптації різних структурних компонентів традиційної культури до нових умов не буває однаковий. Трансформація культурних явищ швидше відбувається у господарському комплексі через необхідність пристосування до нового місця поселення.

Звернена увага дослідника на культуру порубіжного етнографічного району. Проаналізовано основні види господарської діяльності, народну архітектуру, оскільки саме вони становлять значний інтерес з погляду адаптації народної культури.

Хоч зрозуміло, що вивчення культури у даному регіоні відбувалося дуже опосередковано, автор монографії ретельно вивчив праці своїх попередників, зокрема, вперше детально проаналізував етнографічні дослідження відомого українського вченого Федора Вовка, який одним із перших звернув увагу на різні галузі культури (житло, одяг, рибальство) та господарювання українців Добруджі.

Дослідник також дав вичерпну характеристику різноманітних джерел. Але у цьому дослідженні найбільшу цінність становлять власні польові дослідження автора, зібрані ним упродовж

багатьох років у численних етнографічних експедиціях.

У книзі детально розглядаються система землеробства, знаряддя обробітку ґрунту, традиційні способи збирання врожаю та зроблені висновки про вибір українцями у специфічних умовах поселення найоптимальнішої моделі землеробства регіону поселення. Також знайдено нові підходи до висвітлення такого давнього заняття степового населення, як скотарство, показано трансформацію традиційної системи, зокрема вівчарства, у різних формах побутування. Вказуючи на окремі запозичення культури у сусідів, які мали сталі навики, і відгінного вівчарства у степовій зоні, автор знаходить і певні компоненти збереження етнічних рис у технології переробки молочних продуктів. Важливо, що дослідник простежує етапи адаптації українців до нових умов поселення. Перші десятиліття вони намагалися зберегти свої традиційні заняття, але через низьку рентабельність почали активніше займатися скотарством.

З погляду новизни етнологічних знань та узагальнень заслуговує уваги розділ про традиції та інновації у традиційному ремеслі – ткацтві. Зрозуміло, що активний розвиток вівчарства сприяв розвитку ткацтва та килимарства. Детально розглядаються матеріал, техніка, оздоблення, властивості орнаментики, кольорова гама тощо. А найважливіше, що простежена динаміка розвитку та занепаду ремесла, вказано на причини змін у традиційному занятті.

Безперечно, свою локальну специфіку мала і народна архітектура, побудова житла, його планування, оздоблення, конструкція господарських будівель. Народне житло українців розглянуто в комплексі від способів забудови до використання комбінованих матеріалів, збере-

ження традицій і застосування нових елементів. Звернуто особливу увагу на декорування стін та окремих фрагментів житла українців степової частини, зв'язок із традиціями та елементами запозичення.

У монографії досліджено ефективність хутірської системи забудови поселень, розкрита причина, пов'язана з колективізацією, занепаду цієї системи. Для розкриття специфіки традиційної культури українців даного регіону застосовано порівняльний метод, який дає можливість розглядати культуру в комплексі та у всій своїй варіативності.

Підсумовуючим є розділ про чинники у формуванні нижньодунайського варіанту традиційної культури українців, її зміни під впливом адаптації, взаємодій з сусідами, соціальних перетворень тощо.

Уперше в етнологічній науці досліджено, спираючись на архівний та польовий матеріали, традиційну культуру українців південно-західного степу у контексті міжетнічної взаємодії та умовах пограниччя. Великий доказовий фактичний матеріал знайшов аналітичне осмислення, зроблено важливі теоретичні узагальнення, які проливають світло на процеси взаємодії культур в умовах міграційного та соціального чинників. Маємо цінний науковий доробок міжнародного значення В'ячеслава Кушніра, який прислужиться вченим не лише в Україні, а й поза її межами.

Валентина БОРИСЕНКО
доктор історичних наук, професор,
завідувач відділу культурологічних
досліджень ННДІУВІ